

Katarzyna Andrzejczak*

**REFORMA STRUKTURY INSTYTUCJONALNEJ POMOCY ROZWOJOWEJ
FRANCJI DLA KRAJÓW ROZWIJAJĄCYCH SIĘ**

Wstęp

Dyskusja na temat narzędzi, efektywności oraz celowości udzielania pomocy rozwojowej państwom rozwijającym¹ się jest niezmiennie burzliwa. Poszukiwanie odpowiedzi na pytania: w jaki sposób pomagać czy jak mierzyć skuteczność pomocy, to główne problemy debaty o charakterze zarówno politycznym, jak i akademickim². W dobie kryzysów walutowych lat 90-tych, krytyce poddane zostały działania w duchu konsensusu waszyngtońskiego podejmowane przez Międzynarodowy Fundusz Walutowy. Zaczęto zastanawiać się, komu bardziej służy pomoc państw rozwiniętych, im samym, czy jej beneficjentom³? Dostrzeżono potrzebę zasadniczej zmiany podejścia do kwestii pomocy rozwojowej.

Francja jest jednym z największych na świecie donatorów Oficjalnej Pomocy Rozwojowej⁴ dla krajów rozwijających się. Deklaruje przy tym, że realizuje koncepcję, według której pomoc rozwojowa polega na finansowaniu ich gospodarek z zewnątrz w celu osiągnięcia wzro-

*Autorka przygotowuje rozprawę doktorską pod kierunkiem prof. dr. hab. Przemysława Deszczyńskiego w Katedrze Publicystyki Ekonomicznej i Public Relations.

¹ Por. P. Deszczyński, *Kraje rozwijające się w koncepcjach ekonomicznych SPD. Doktryna i praktyka*, Poznań 2001, s. 13-30.

² A. Bigsten, *Foreign aid policy: An introduction*, w: *Foreign aid policy*, red. A. Bigsten, Swedish Economic Policy Review, Vol. 13 Nr 2, 2006, s. 3.

³ Por. J. Amprou, *Débats sur l'efficacité de l'aide: Quels enjeux pour son allocation?*, La Lettre des économistes de l'AFD, Groupe Agence Française de Développement, 7/2004, s. 2; J. Stiglitz, *Fair trade – szansa dla wszystkich*, Warszawa 2007, s. 35-78; J. Rymarczyk, *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, Warszawa 2006, s. 231-233

⁴ Przez pojęcie Oficjalnej Pomocy Rozwojowej rozumie się tu pomoc publiczną przyznawaną państwom rozwijającym się w celu wspomaganie ich rozwoju gospodarczego oraz podnoszenia poziomu życia ludności tychże państw. Por. F. Trapp, *Aid and development*, w: *Foreign aid policy*, red. A. Bigsten, Swedish Economic Policy Review, Vol. 13 Nr 2, 2006, s. 13. Por. też: Definicja ODA ze strony OECD: http://www.oecd.org/glossary/0,3414,fr_2649_33721_1965693_1_1_1_1,00.html#1965586

stu gospodarczego⁵. Aktywność Francji przyjmuje postać pomocy dwustronnej, przekazywanej bezpośrednio od donatora do beneficjenta oraz multilateralnej – udzielanej za pośrednictwem organizacji międzynarodowych takich jak Unia Europejska, Światowa Organizacja Handlu czy Organizacja Pomocy Gospodarczej i Rozwoju⁶.

W dobie dyskusji nad sposobami wyrównywania szans i poziomu życia na świecie, Francja jest przykładem państwa, które aktywnie dąży do zwiększania skuteczności swoich działań przez wprowadzanie kolejnych reform oraz aktywne uczestnictwo w dyskusji o potrzebach państw rozwijających się na szczeblu międzynarodowym. Zasadniczy przełom w systemie udzielania pomocy rozwojowej we Francji nastąpił w lutym 1998 roku, kiedy wprowadzono reformę wewnętrznej struktury instytucjonalnej współpracy międzynarodowej. W wyniku tych zmian utworzono nową strukturę organizacyjną udzielania pomocy rozwojowej zarówno na poziomie planowania, strategii, nowych instrumentów pomocy, jak i nadzorowania jej realizacji⁷.

W roku 2000 Francja wzięła udział w Szczycie Milenijnym pod egidą Organizacji Narodów Zjednoczonych, gdzie ogłoszono Deklarację, w której sformułowano tzw. Cele Milenijne (*Development Millenium Goals*). Francja uczestniczyła także w Konferencji w Monterrey w 2002 roku oraz podpisała Deklarację Paryską w roku 2005. Zawieranie takich wielostronnych porozumień ma na celu harmonizację oraz koncentrację pomocy udzielanej przez państwa rozwinięte na obszarach najbardziej potrzebujących, a także wzajemną mobilizację do osiągania wspólnie wytyczonych celów i kontrolę ich realizacji. W związku z udziałem w tych wydarzeniach pojawiła się we Francji wewnętrzna dyskusja dotycząca jednolitej wizji działań, mająca przynieść większą efektywność i skuteczność pomocy, dzięki lepszej organizacji na szczeblu rządowym

⁵ Por. U. Żuławska, *Finansowanie wzrostu gospodarczego*, w: *Ekonomia rozwoju*, red. R. Piasecki, Warszawa 2007, s. 94-104.

⁶ Por. D. Cohen, S. G. Jeanneney, P. Jacquet, *La France et l'Aide Publique au développement*, Conseil d'analyse économique, Paryż 2006, s. 11.

⁷ Por. Informacje dotyczące reformy ze stron rządowych France Diplomatie: http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/thematiques_830/aide-au-developpement_1060/politique-francaise_3024/dispositif-institutionnel_5155/index.html; Tekst przemówienia Premiera Francji M.L. Jospin z dnia 28 stycznia 1998 roku: http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/actions-france_830/aide-au-developpement_1060/politique-francaise_3024/dispositif-institutionnel_5155/cicid_5171/cicid-janvier-1999_5183/index.html.

i wdrożeniu odpowiednich procedur⁸. Celem niniejszego artykułu jest zobrazowanie ewolucji struktury instytucjonalnej oraz procedur przyznawania pomocy rozwojowej we Francji oraz wskazanie charakterystycznych cech tego procesu w szerszym kontekście międzynarodowych trendów lokowania pomocy rozwojowej. Przedstawione zostaną zarówno najważniejsze instytucje systemu pomocy rozwojowej jak i nowe kierunki polityki przez nie obrane zarówno pod względem geograficznym, jak i sektorowym. Podjęta zostanie także próba oceny przeprowadzonych we Francji zmian.

1. Założenia reformy struktury instytucjonalnej

Współpraca międzynarodowa, w tym pomoc rozwojowa, zawsze stanowiła ważną kwestię polityczną i ekonomiczną we Francji. Wynika to z uwarunkowań historycznych, jej kolonialnej przeszłości, a także obecnych związków z terytoriami zamorskimi. Francja utrzymuje relacje z byłymi koloniami i rejonami francuskojęzycznymi, a także z innymi państwami rozwijającymi się. Różnią się one stopniem natężenia, jak i charakterem (od kulturalnych po gospodarcze). W latach dziewięćdziesiątych we Francji podjęto dyskusję dotyczącą potrzeby reformy systemu instytucji odpowiedzialnych za współpracę międzynarodową i udzielanie pomocy rozwojowej. Wcześniej odkładano ją na dalszy plan w związku z bieżącymi problemami polityki zagranicznej, w tym polityką dotyczącą Afryki.

Pod wpływem, m. in. opinii Organizacji Pomocy Gospodarczej i Rozwoju, a także na fali kryzysów gospodarczych tego okresu, postanowiono we Francji przeprowadzić reformę systemu udzielania pomocy rozwojowej dla krajów rozwijających się. Pierwszy krok w tym kierunku poczyniono w lutym 1996 roku. Premier Francji, Alain Juppé, ogłosił wówczas potrzebę zacieśnienia więzów pomiędzy Ministerstwem Współpracy (*Ministère de Coopération*) a Ministerstwem Spraw Zagranicznych (*Ministère des Affaires Étrangères*- MAE). Powołano także

⁸ K. Herrgott, *Les grands axes de la réforme de la coopération française au développement*, 28.09.2005, http://www.coordinationsud.org/IMG/pdf/Reforme_cooperation_version_finale_.pdf.

nowy organ, Międzyresortowy Komitet ds. Pomocy Rozwojowej (*Comité interministériel de l'aide au développement – CIAD*)⁹.

Na czele CIAD stanął szef rządu, natomiast jego głównym zadaniem uczyniono określanie kierunków, a także warunków i sposobu przekazywania pomocy rozwojowej o charakterze zarówno bilateralnym jak i multilateralnym. Wśród zadań nowo powołanej instytucji znalazło się zwiększenie dbałości o koordynację ogólnych kierunków polityki oraz realizacji planów operacyjnych, a po wtóre poprawienie jakości oraz efektywności udzielanego wsparcia¹⁰. W związku z reformą starano się zmienić profil udzielanej pomocy, stawiając na partnerstwo pomiędzy państwem donatorem i beneficjentem pomocy oraz walkę z ubóstwem, jako główne priorytety pomocy.

Kluczowa reforma struktury instytucjonalnej współpracy międzynarodowej weszła w życie 1 stycznia 1999 roku, po wygranej lewicy w wyborach parlamentarnych. Założeniem zmian instytucjonalnych było osiągnięcie kilku zasadniczych celów. W pierwszej kolejności postanowiono zwiększyć spójność wysiłków na rzecz rozwoju poprzez skupienie głównych kompetencji w rękach dwóch ministerstw: Ministerstwa Spraw Zagranicznych oraz Ministerstwa Gospodarki, Finansów i Przemysłu (*Ministère de l'Économie, des Finances et de l'Industrie - MEFP*). Używały one upoważnienie do tworzenia, monitorowania, oceny i nadzoru zarówno nad bilateralną jak i multilateralną współpracą w zakresie gospodarki, nauki i technologii, a ponadto nad działaniami humanitarnymi i współpracą pozarządową oraz zdecentralizowaną¹¹. Dzięki tej formie zarządzania zamierzano stworzyć bardziej wydajny system lepiej skoordynowanej pomocy skoncentrowanej na przejrzystych celach.

Równie istotnym założeniem reformy było zwiększenie efektywności udzielanej pomocy, a także unowocześnienie procedur z wyraźnym podziałem na działania polityczne oraz techniczną implementację systemów operacyjnych dokonywaną przez wyspecjalizowane do tego celu

⁹ OECD, *France. Development Co-operation Review (1997)*, http://www.oecd.org/document/50/0,3343,en_33873108_33873376_2087282_1_1_1_1,00.html.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Por. Art 3 Dekret Nr 98-66 z dnia 4.02.1998 o utworzeniu Międzyresortowego Komitetu Współpracy Międzynarodowej i Rozwoju (*Création du comité interministériel de la coopération internationale et du développement*), J.O. n°31 z dnia 6.02.1998, s. 1911, Zarządzenie z dnia 10.12.1998 w sprawie organizacji administracji centralnej Ministerstwa Spraw Zagranicznych (*L'organisation de l'administration centrale du ministère des affaires étrangères*), J.O. n° 289 13.12.1998, p. 18768.

agencje. Centralnym operatorem udzielania pomocy bilateralnej uczyniono istniejącą wówczas instytucję, Francuską Agencję Rozwoju, której rola i zadania zostały przeddefiniowane.

Aby uczynić strumień pomocy bardziej selektywnym i skoncentrowanym na najbardziej potrzebujących państwach, utworzono Strefę Priorytetowej Solidarności (*Zones de Solitarité Prioritaire*). Na obszarach należących do tej strefy zdecydowano się skupić francuską pomoc bilateralną¹². Ustalono nowe reguły udzielania pomocy dwustronnej, na podstawie indywidualnie negocjowanych umów, które oparte zostały na zasadach partnerstwa, elastyczności i selektywności¹³.

W związku z rosnącą aktywnością organizacji pozarządowych w procesie wspierania rozwoju oraz potrzebą włączenia społeczeństwa obywatelskiego w działalność rozwojową, zainicjowano politykę dialogu z jego przedstawicielami. Dostrzeżono potrzebę uczynienia polityki rządu w sferze współpracy międzynarodowej bardziej zrozumiałej dla społeczeństwa¹⁴. W tym celu powołano Wysoką Radę dla Współpracy Międzynarodowej (*Haut Conseille de coopération internationale*)¹⁵.

Warto zauważyć, że wysokość pomocy udzielanej przez Francję krajom rozwijającym się, która w drugiej połowie lat 90-tych znacznie zmalała¹⁶, od roku 2002 zaczęła ponownie wzrastać, aby w 2006 roku, biorąc pod uwagę kryterium procentowego udziału w PKB, osiągnąć

¹² OECD, *DAC Development Co-operational Review, France, Pre-print of the DAC Journal 2000*, Volume 1, No. 3, <http://www.oecd.org/dataoecd/17/25/29424648.pdf> s. I-31.

¹³ Por. Tekst przemówienia Premiera Francji M.L. Jospin'a z dnia 28 stycznia 1998 roku: http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/actions-france_830/aide-au-developpement_1060/politique-francaise_3024/dispositif-institutionnel_5155/cicid_5171/cicid-janvier-1999_5183/index.html.

¹⁴ OECD, DAC, *Development Co-operational Review, France, Pre-print of the DAC Journal 2000*, Volume 1, No. 3., <http://www.oecd.org/dataoecd/17/25/29424648.pdf>, s. I-30 i n.

¹⁵ OECD, *DAC Development Co-operational Review, France, Pre-print of the DAC Journal 2000*, Volume 1, No. 3, <http://www.oecd.org/dataoecd/17/25/29424648.pdf> s. I-31.

¹⁶ W latach 90-tych pomoc udzielana krajom rozwijającym się przez kraje rozwinięte zaczęła spadać, najbardziej drastycznie zmniejszyło się wsparcie udzielane przez Stany Zjednoczone, por. Raport Banku Światowego, *Assessing Aid, What Works, What doesn't and why?* 1998, http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/IW3P/IB/2000/02/23/000094946_99030406212262/Rendered/PDF/multi_page.pdf, s. 7.

0.47% PKB¹⁷. Francja pozostaje jednym z głównych donatorów ODA dla państw rozwijających się, ustępując w Europie państwom skandynawskim, Holandii oraz Luksemburgowi. Istnieje duże prawdopodobieństwo, że do roku 2012 Francji uda się osiągnąć poziom 0,7% PKB przekazywanego na ODA¹⁸.

2. Utworzenie Międzyresortowego Komitetu Współpracy Gospodarczej i Rozwoju

Dekretem z dnia 8 lutego 1998 roku utworzony został Międzyresortowy Komitet Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (*Comité interministériel de la coopération internationale et du développement* - CCID). Sensem powołania CCID było skoordynowanie działań dwóch ministerstw – filarów systemu pomocy – Ministerstwa Spraw Zagranicznych oraz Ministerstwa Gospodarki, Finansów i Przemysłu¹⁹. Komitet od momentu powołania po chwilę obecną pełni kluczową rolę w strukturze instytucjonalnej pomocy gospodarczej Francji, a jego zadania nie uległy od tego czasu większym zmianom. Współpraca ministrów w ramach CCID owocować ma definiowaniem celów, zarządzaniem i kontrolą polityki rozwojowej Francji²⁰. Komitet Współpracy powołany został w miejsce dwa lata wcześniej powstałego CIAD, który nie spełnił pokładanych w nim oczekiwań. W obrębie dwóch ministerstw tworzących filary polityki rozwojowej, każde z nich zachowuje swoje indywidualne zadania, funkcje oraz obszary podlegające ich zarządzaniu. MEFI pozostaje główną instytucją odpowiedzialną za zarządzanie finansami, w tym finansowanie rozwoju.

Jednym z założeń reformy było zlikwidowanie ówczesnego Ministerstwa Współpracy. Miało to ułatwić normalizowanie stosunków z Afryką w niemal czterdzieści lat po uzyskaniu niepodległości przez

¹⁷ OECD, <http://ocde.p4.siteinternet.com/publications/doifiles/302007011P1T094.xls>

¹⁸ Wzrost poziomu pomocy gospodarczej do 0,7% w stosunku do PKB proponowany od początku lat 70-tych przez Komisję L. B. Petersona. Postulat ten pojawił się także w Deklaracji Milenijnej. Por. P. Deszczyński, *op. cit.*, s. 211-213.

¹⁹ Podobne rozwiązanie instytucjonalne przyjęte jest w Portugalii, Międzyresortowa Komisja Współpracy, por. H. Chang, A. Fell, M. Baird, J. Seif, *Comparasion des sestemes de gestion de la coopération au développement dans les pays de l'Oecd membes au CAD*, 2000, s. 31.

²⁰ OECD, *France: Examen d'aide, Resume et conclusions*, http://www.oecd.org/document/57/0,3343,fr_33873108_33873376_1896825_1_1_1_1,00.html

byłe kolonie. Chodziło o usunięcie instytucji, która kojarzyła się jako symbol francuskiej polityki kolonialnej. Strukturalnie Ministerstwo Współpracy zostało wchłonięte przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych, a kadre oraz środki, którymi dysponowało przydzielono do nowo utworzonych jednostek organizacyjnych: Generalnej Dyrekcji Stosunków Kulturalnych, Technologicznych i Badawczych (DGR CST) i Generalnej Dyrekcji Współpracy Międzynarodowej i Rozwoju (DGCID) lub wcielono do jednostek wcześniej istniejących²¹. Realizację niektórych zadań byłego ministerstwa rząd powierzył Ministerstwu Spraw Zagranicznych i Państwowemu Sekretariatowi ds. Współpracy i Rejonów Francuskojęzycznych.

Zgodnie z dyspozycjami dekretu o utworzeniu CCID z roku 1998, w jego obradach uczestniczą minister spraw zagranicznych, minister właściwy ds. gospodarki i finansów, a także ministrowie właściwi ds.: ludności, migracji, edukacji, współpracy budżetu, środowiska, rozwoju, handlu zagranicznego i posiadłości zamorskich. Spotkaniom przewodniczy premier. W pracach Komitetu bierze również udział przedstawiciel prezydenta. Ponadto przybyć może każdy minister, który uzna, że wpisana w porządek obrad kwestia dotyczy podległego mu resortu²².

Do zadań Komitetu zaliczono ustalanie ogólnych kierunków polityki rozwojowej, a także nadzór nad jej realizacją. Komitet wyznacza ma cele pomocy bilateralnej oraz multilateralnej Francji oraz instrumenty służące ich osiągnięciu. Zgodnie z założeniem prawodawcy wyrażonym w dekrete, CCID realizować ma swoje kompetencje w toku odbywających się raz do roku obrad. Zapewnienie realizacji jego bieżących zadań spoczywa na ministrze właściwym ds. spraw zagranicznych i ministrze właściwym ds. gospodarki, finansów i przemysłu, których prace organizowane są przez działający przy Komitecie Sekretariat. W praktyce kompetencje CCID spoczywają na służbie cywilnej, kierowanej przez Dyrektora Strategii, Programów i Oceny Efektywności Generalnego Dyrektoriatu dla Współpracy Międzynarodowej i Rozwoju (*Direction générale de la Coopération internationale et du Développement* – DGCID) w Ministerstwie Spraw Zagranicznych oraz Przewodniczącym Spraw

²¹ OECD, *DAC Development Co-operational Review, France, Pre-print of the DAC Journal 2000*, Volume 1, No. 3, <http://www.oecd.org/dataoecd/17/25/29424648.pdf> s. I-35.

²² Dekret Nr 98-66 z dnia 4.02.1998 o utworzeniu Międzyresortowego Komitetu Współpracy Międzynarodowej i Rozwoju (*Création du comité interministériel de la coopération internationale et du développement*), J.O. n°31 z dnia 6.02.1998, s. 1911.

Zagranicznych i Europejskich w Dyrekcji Skarbu Ministerstwa Gospodarki, Finansów i Przemysłu²³. Współpracę administracji francuskiej ze strukturami Unii Europejskiej zapewnia Sekretariat Generalny Spraw Europejskich (*Le secrétariat général des affaires européennes*)²⁴.

Komitet Współpracy obradował dotychczas siedem razy. W toku posiedzeń ustala priorytety polityki zagranicznej. W ramach nadzoru nad realizacją polityki rozwojowej Komitet stale monitoruje i ocenia skuteczność prowadzonych działań, w odniesieniu do założonych celów²⁵. Poruszane są zarówno kwestie dotyczące realizacji strategii i zobowiązań podjętych na konferencjach międzynarodowych, jak i kwestie bardziej szczegółowe, dotyczące konkretnych procedur przyznawania pomocy czy rozwiązań instytucjonalnych i operacyjnych²⁶. Decyzje Komitetu Współpracy pozwalają na stopniowe zwiększanie wolumenu Oficjalnej Pomocy Rozwojowej i realizację zaciągniętych zobowiązań²⁷.

Wśród najważniejszych osiągnięć Komitetu wskazać należy utworzenie Strefy Solidarności Priorytetowej (*Zone de Solidarite Prioritaire* – ZSP). Zdefiniowano ją jako obszar geograficzny państw najmniej rozwiniętych pod względem dochodu oraz dostępu do rynków, dla którego Oficjalna Pomoc Rozwojowa udzielana jest na szczególnych warunkach, dla wywarcia znacznych efektów w sferze poprawy funkcjonowania gospodarki oraz polityki (dotyczy to państw francuskojęzycznych w szczególności). Komitet ma prawo zawiesić pomoc dla państwa należącego do ZSP, jeśli dochodziłoby w nim do łamania praw czło-

²³ W roku 1999, przedstawiciel premiera, członek parlamentu, Tavernier postulował organizowanie obrad CCID kwartalnie.

²⁴ Projekt ustawy finansowej (*Loi de finances*) na rok 2006, Francuska polityka dla rozwoju (*Politique française en faveur du développement*) przygotowany przez ministrów właściwych ds. współpracy, rozwoju i obszarów francuskojęzycznych, <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/IMG/pdf/DPTapd-2.pdf>, s. 8.

²⁵ OECD, *DAC Development Co-operational Review, France, Pre-print of the DAC Journal 2000*, Volume 1, No. 3, <http://www.oecd.org/dataoecd/17/25/29424648.pdf> s. I-32.

²⁶ Francja zobowiązała się na konferencji w Monterrey w 2002 roku do zwiększenia wolumenu pomocy do 0,5% PKB do roku 2007, a do roku 2012 do 0,7% PKB, do którego zobowiązuje również realizacja Celów Milenijnych. Por. *L'année 2005, Année du développement*, Les Notes du Judei, Nr 32, 7.04.2005, s. 1.

²⁷ Projekt ustawy finansowej (*Loi de finances*) na rok 2006, Francuska polityka dla rozwoju (*Politique française en faveur du développement*) przygotowany przez ministrów właściwych ds. współpracy, rozwoju i obszarów francuskojęzycznych, <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/IMG/pdf/DPTapd-2.pdf>, s. 7.

wieka, zasad demokracji, czy korupcji na wielką skalę²⁸. Na pierwszą listę ZSP Komitet wpisał w styczniu 1999 roku państwa wcześniej objęte współpracą z dawnym Ministerstwem Współpracy²⁹. Następnie do strefy włączono wiele państw subsaharyjskich, państwa Magrebu, kilka państw azjatyckich oraz niektóre państwa karaibskie. Aby zapobiec mechanicznemu przyznawaniu pomocy rozwojowej wybranym krajom, co było krytykowanym elementem wcześniejszej polityki francuskiej, CCID dysponuje kompetencją do rocznej weryfikacji obszarów objętych ZSP.

Dzięki aktywności CCID zmieniono priorytety przyznawania pomocy rozwojowej w celu położenia większego nacisku na najbardziej newralgiczne sektory gospodarek najbardziej potrzebujących państw. Znalazło to wyraz w bardziej selektywnym i nieautomatycznym lokowaniu pomocy, zarówno pod względem geograficznym jak i sektorowym³⁰. Zwrócono szczególną uwagę na konieczność realizacji Celów Milenijnych (*Development Millenium Goals*), a tym samym skupiono się na dostępie do edukacji i ochronie zdrowia, równouprawnieniu kobiet, walce z chorobami zakaźnymi, utrzymaniu stabilności politycznej i demokracji oraz zapobieganiu degradacji środowiska.

Realizację priorytetów sektorowych i geograficznych polityki francuskiej zapewnić miało powołanie w 2004 roku Konferencji ds. Planowania (*Conference d'orientation et de Programmation – COSP*). Wśród jej zadań znalazło się zatwierdzanie Ramowych Umów Współpracy (*Documents Cadres de Partenariat – DCP*), w których określa się szczegółowe zasady alokacji pomocy gospodarczej na kolejnych 5 lat wynegocjowane przez Francję oraz beneficjenta pomocy. COSP zatwierdza DCP i nadzoruje ich wcielanie w życie. Na czele tej struktury stoi minister właściwy ds. współpracy i regionów francuskojęzycznych. Koordynuje on aktywność wszystkich resortów podejmujących działania z obszaru Oficjalnej Pomocy Rozwojowej. Wśród kompetencji COSP znajduje się kontrola podziału środków według państw oraz sektorów, w

²⁸ Sprawozdanie z posiedzenia CCID luty 2002, http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/actions-france_830/aide-au-developpement_1060/politique-francaise_3024/dispositif-institutionnel_5155/cicid_5171/cicid-fevrier-2002_5180/index.html.

²⁹ Tzw. „*ambit*” lub „*champ*”, czyli państwa wcześniej wspierane zwyczajowo przez Francję.

³⁰ Por. Tekst wystąpienia premiera Francji M. L. Jospin'a podczas pierwszego posiedzenia w ramach CCID Paryż, 28 stycznia 1999, http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/actions-france_830/aide-au-developpement_1060/politique-francaise_3024/dispositif-institutionnel_5155/cicid_5171/cicid-janvier-1999_5183/index.html.

których każde z nich otrzyma wsparcie. W ramach realizacji swoich zadań COSP kieruje się zasadą selektywności i koncentracji pomocy³¹.

3. Zmiany w systemie udzielania pomocy bilateralnej

Jak już wcześniej wspomniano, w efekcie reformy z 1998 roku centralnym dysponentem francuskiej pomocy bilateralnej uczyniono Francuską Agencję Rozwoju³², której kompetencje zostały zmodyfikowane³³. Dzięki temu AFD mogła kontynuować swoją wcześniejszą działalność, a jedynie jej zadania jako głównego operatora pomocy gospodarczej oraz technologicznej dla państw ZSP zostały doprecyzowane³⁴. Status AFD, który obowiązywał wcześniej, nie został zmieniony i obowiązuje do dziś. Agencja pozostała zarówno jednostką publiczną realizującą niektóre kompetencje w imieniu Skarbu Państwa, jak i prywatną instytucją finansową, o pewnej samodzielności i większej elastyczności działań niż ciała rządowe³⁵.

Francuska Agencja Rozwoju wykonuje, po chwilę obecną, zadania mające na celu zmniejszenie ubóstwa, dbałość o światowe dobra publiczne oraz finansowanie wzrostu gospodarczego w krajach rozwijających się³⁶. Ma także kompetencje do podejmowania działań *ad hoc* w sytuacjach kryzysowych. W ramach swoich działań udziela pożyczek, finansuje rozmaite projekty (nie będąc ograniczona tylko do państw ZSP), występuje w roli gwaranta zaciąganych zobowiązań finansowych. Agencje AFD działają w wielu państwach świata, dzięki czemu może ona prowadzić negocjacje na gruncie lokalnym z przedstawicielami

³¹ Por. K. Herrgott, op. cit.

³² W wyniku dokonanej reformy zmieniono nazwę istniejącej instytucji Francuskiej Kasy Rozwoju na Francuska Agencja Rozwoju

³³ Dekret Ministra Gospodarki, Finansów i Przemysłu Nr 98-294 z dnia 17.04.1998 w sprawie Francuskiej Agencji Rozwoju, J.O n°92 z dnia 19.04.1998 s. 6067.

³⁴ Art. 1 Dekretu Ministra Gospodarki, Finansów i Przemysłu Nr 2000-878 z dnia 11.09.2000 w sprawie Francuskiej Agencji Rozwoju, J.O n°211 z dnia 12.0.2000 s. 14294.

³⁵ OECD, *DAC Development Co-operational Review, France, Pre-print of the DAC Journal 2000*, Volume 1, No. 3, <http://www.oecd.org/dataoecd/17/25/29424648.pdf> s. I-35.

³⁶ Szerzej o pojęciu światowych dóbr publicznych (*les biens publics mondiaux*) w: J.J. Gabas, P. Hugon, *Les biens publics mondiaux : conceptions et implications pour la coopération internationale*, 08.2001, <http://www.hcci.gouv.fr/lecture/synthese/biens-publics-mondiaux-bpm.html#haut>;

państw otrzymujących pomoc. Ponad 50% pomocy udzielanej za pośrednictwem AFD lokowane jest w państwach afrykańskich³⁷.

AFD zajmuje się finansowaniem programów o charakterze publicznym i prywatnym, w wielu różnych sektorach: rolnictwie, gospodarce wodnej, rybołówstwie, polityce energetycznej, transporcie, turystyce, telekomunikacji, rozwoju infrastruktury urbanistycznej czy finansach. Dodatkowym sektorem objętym jej kompetencją w wyniku reformy 1998 jest finansowanie projektów związanych z ochroną zdrowia oraz dostępem do podstawowej edukacji. AFD finansuje pomoc zarówno dla krajów należących do ZSP jak i dla krajów spoza tego obszaru³⁸. W ramach współpracy bilateralnej z najuboższymi państwami rozwijającymi się, należącymi do ZSP, AFD ma uprawnienia do wprowadzania w życie umów redukcji długu i rozwoju (*contrat de desendettement-développement* – tzw. C2D).

Aktywność CCID w latach 2004-2005 zaowocowała wprowadzeniem reform mających na celu zwiększenie efektywności i przejrzystości polityki współpracy dla rozwoju. W ich wyniku, dokonano wyraźnego podziału kompetencji pomiędzy Agencją a Ministerstwem Spraw Zagranicznych w odniesieniu do sektorów udzielanej pomocy³⁹. Od tego czasu, Ministerstwo ma za zadanie: zapewnienie rządów prawa w państwach rozwijających się, wspieranie reform ustrojowych, pomoc w zarządzaniu instytucjami i finansami, wspieranie współpracy zdecentralizowanej – samorządowej oraz pozarządowej, wspieranie obszarów francuskojęzycznych i języka francuskiego, szkolnictwo wyższe oraz badania naukowe. Z kolei AFD realizuje swoje uprawnienia w sferze rolnictwa i rozwoju wsi, dostępu do podstawowej opieki zdrowotnej i edukacji, wykształcenia zawodowego i ochrony środowiska. Wspiera ponadto sektor prywatny, rozwój infrastruktury oraz urbanizację w państwach rozwijających się⁴⁰.

³⁷ Francuska Agencja Rozwoju: <http://www.afd.fr/jahia/Jahia/home/MissionFinancerDeveloppement>.

³⁸ Informacje dotyczące AFD, France Diplomatie: http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/actions-france_830/aide-au-developpement_1060/politique-francaise_3024/dispositif-institutionnel_5155/index.html.

³⁹ P. Etienne, J.M. Severino, *La réforme de la coopération: ou en sommes-nous?* L'ENA hors murs, Regards sur 2006, Nr 367, 12/2006.

⁴⁰ Y. Nicolas, *Enjeux, Bonnes Pratiques, propositions pour un développement durable du Sud et du Nord*, 06/2006, s. 68. Sprawozdanie z posiedzenia CCID z lipca 2004: http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/actions-france_830/aide-au-developpement_1060/

Wśród zmian wprowadzonych do systemu bilateralnej pomocy rozwojowej wskazuje się także przeprowadzenie reformy tzw. protokołów finansowych (*protocoles financiers*). Przed wejściem w życie reformy z roku 1998, za pośrednictwem ówczesnego Ministerstwa Współpracy, państwa rozwijające się mogły otrzymywać dofinansowanie z francuskiego Skarbu Państwa w formie niskooprocentowanych pożyczek, na realizację określonych projektów dla sektora prywatnego. Odbywało się to na mocy podpisywanego protokołu finansowego. Według nowych zasad protokoły te miały być podpisywane z państwami wpisywanymi corocznie na listę Obszarów Partnerstwa Gospodarczego (*Zone de partenariat économique - ZPE*). Znalazły się wśród nich zarówno państwa nie należące do ZSP, które korzystają także ze środków Funduszu Wspierania Sektora Prywatnego, jak i państwa należące do ZSP, które już wcześniej otrzymywały pomoc w tej formie (państwa Magrebu, Południowej Afryki, Wietnam). Dla realizacji pomocy w tej formie utworzono Rezerwę dla Państw Rozwijających się (*Reserve Pays Emergents - RPE*)⁴¹.

Udzielanie pomocy ze środków PRE pozostawiono w rękach Ministerstwa Gospodarki, Finansów i Przemysłu. Dwoma zasadniczymi celami realizowanymi za ich pośrednictwem pozostało wspieranie francuskich przedsiębiorców oraz pomoc rozwojowa dla państwa inwestycji. Dla zapewnienia większej efektywności pomocy udzielanej w formie protokołów finansowych wprowadzono zasadę negocjowania każdego protokołu finansowego w oparciu o szczegółowe specyfikacje dotyczące realizacji danego projektu przy udziale ekspertów danego sektora.

Pomoc udzielana w ramach RPE wliczana jest do sumy ODA wówczas, gdy spełnia wymogi takiej pomocy, tzn. np. gdy jest odpowiednio nisko oprocentowaną pożyczką. Francuskie władze przekonane są, że przez wspieranie działań francuskich przedsiębiorców na odpowiednich warunkach, ich aktywność jest korzystna i służy rozwojowi beneficjenta tej formy pomocy. Podstawowymi celami podpisywanych porozumień jest: stworzenie przez przedsiębiorstwo francuskie podwalin o charakterze handlowym i technologicznym dla określonej działalności

politique-francaise_3024/dispositif-institutionnel_5155/cicid_5171/cicid-juillet-2004_5266/index.html

⁴¹ OECD, *DAC Development Co-operational Review, France*, Pre-print of the DAC Journal 2000, Volume 1, No. 3, <http://www.oecd.org/dataoecd/17/25/29424648.pdf> s. I-36.

gospodarczej, ułatwienie dwu i wielostronnego finansowania określonych projektów ekonomicznych i konkurencyjność wobec pomocy o podobnych charakterze pochodzącej z innych państw⁴².

Utworzenie nowej, bardziej operatywnej struktury instytucjonalnej współpracy międzynarodowej pozwoliło na dokonanie wielu zmian w systemie udzielania pomocy. Jednym z najważniejszych osiągnięć CCID, które unowocześniło system francuskiej pomocy rozwojowej, było wprowadzenie, obok Strefy Priorytetowej Solidarności, Dokumentów Ramowych Współpracy jako narzędzia pomocy bilateralnej⁴³. Założeniem tworzenia tych dokumentów jest ulepszenie procedur przyznawania pomocy rozwojowej, dzięki koncentracji działań na realizacji Celów Milenijnych. Oznacza to w praktyce skupienie na zaakceptowanych przez CCID siedmiu sektorach strategicznych: edukacji, dostępie do wody, zdrowiu i walce z AIDS, rolnictwie i wyżywieniu, rozwoju infrastruktury, ochronie środowiska i różnorodności przyrodniczej oraz rozwoju sektora produkcyjnego.

DCP zakładają koncentrację pomocy na jednym do trzech sektorów spośród siedmiu, na które przeznaczone zostaje 80% całkowitej pomocy bilateralnej dla danego obszaru. Pozostałe 20% pomocy można rozdysponować na pozostałe sektory, po wzięciu pod uwagę strategii innych państw i Komisji Europejskiej dla danego rejonu. Warto tu wspomnieć, iż Francja nie ogranicza się jedynie do realizacji Celów Milenijnych, prowadząc również współpracę o charakterze między innymi kulturalnym i naukowo-badawczym, z państwami należącymi do ZSP.

W negocjacjach i realizacji dokumentów współpracy biorą udział praktycznie wszyscy uczestnicy systemu współpracy międzynarodowej, ministrowie MAE i MEFI, AFD, ośrodki badawcze, przedstawiciele samorządów, a także przedsiębiorców i organizacji solidarności międzynarodowej. Co więcej w ramach dokumentów ujęte są wszelkie instrumenty, za pośrednictwem których udzielana jest pomoc publiczna: projekty pomocy, programy pomocy, pomoc techniczna, pożyczki i RPE⁴⁴.

⁴² Ibidem.

⁴³ DCP zastąpiły wprowadzone w roku 2000 Dokumenty Strategii dla Krajów (*Documents de strategie pays*), por. DGCID, *Documents Cadres de Partenariat francais (DCP) et strategies pays dans l'Union Européenne*, Les Notes du jeudi, Nr 36, 19/05/2005, s. 1.

⁴⁴ DGCID, *Les documents cadres de partenariat (DCP): un instrument de rénovation de l'aide francais*, Les notes du jeudi nr 51, 26/02.2006, s. 2

Dokumenty Ramowej Współpracy są instrumentem pięcioletniego planowania pomocy rozwojowej dla państw należących do ZSP. Dzięki konieczności przygotowania zarówno analizy bieżącej jak i prognoz rozwoju dla danego obszaru, DCP umożliwiają harmonizowanie działań podejmowanych przez Francję z działaniami innych państw i Unii Europejskiej w określonym rejonie. Po zatwierdzeniu przez COSP i podpisaniu, DCP podawane są do publicznej wiadomości, dzięki czemu założenia polityki francuskiej są przejrzyste, czytelne, a zarazem przewidywalne zarówno dla społeczeństwa otrzymującego pomoc jak i dla francuskiego⁴⁵. W pierwszej kolejności przygotowano 30 takich dokumentów, jednak już w roku 2005 CCID zdecydował o objęciu nimi całej Strefy Solidarności Priorytetowej. W roku 2006, w związku ze wzmożeniem aktywności AFD w tym regionie, rozpoczęto negocjacje w sprawie DCP z państwami Afryki Subsaharyjskiej⁴⁶.

Należy zauważyć, że w ostatnim okresie we Francji rośnie znaczenie pomocy multilateralnej w stosunku do pomocy bilateralnej realizowanej w formie projektów i programów pomocy przez AFD bezpośrednio w państwie otrzymującym pomoc. W roku 2005 około 30% całkowitej pomocy stanowiła pomoc multilateralna, 30% anulowanie długów, 20% działania edukacyjne (stypendia dla studentów z państw rozwijających się) i badawcze, a zaledwie kilka procent pomocy miało charakter działań bilateralnych realizowanych przez AFD⁴⁷.

4. Wzrost roli sektora pozarządowego w procesie udzielania pomocy rozwojowej

Jednym z najbardziej innowacyjnych elementów reformy systemu instytucjonalnego współpracy międzynarodowej i wspierania rozwoju było utworzenie w listopadzie 1999 roku Wysokiej Rady Współpracy Międzynarodowej (*Haut Conseil pour la Coopération Internationale* - HC-

⁴⁵ DGCID, *Les documents cadres de partenariat (DCP): un instrument de rénovation de l'aide française*, Les notes du jeudi nr 51, 26/02.2006, s. 1.

⁴⁶ Diplomatie France: http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/actions-france_830/aide-au-developpement_1060/politique-francaise_3024/instruments-aide_2639/documents-cadres-partenariat-dcp_5219/index.html.

⁴⁷ D. Cohen, S. G. Jeanneney, P. Jacquet, op. cit., s. 9-10.

CI)⁴⁸. Z powstaniem tej instytucji pojawiła się szansa na poprawę jakości procesu informowania społeczeństwa w kwestiach dotyczących pomocy rozwojowej. Wcześniej rząd francuski nie przejawiał większej aktywności w celu udzielania swoim obywatelom informacji o problemach państw rozwijających się, ani o podejmowanych przez siebie w związku z tym działaniach. Jedyne obszary aktywności, w których opinia publiczna była brana pod uwagę, stanowiła zdecentralizowana współpraca międzynarodowa, realizowana przez władze samorządowe. Utworzenie HCCI było wyrazem dążenia do zmiany polityki i wyrazem chęci włączenia społeczeństwa obywatelskiego w politykę rozwojową⁴⁹. Podobnie, w wyniku reformy z 1998 roku zwiększona została rola parlamentu, który wcześniej miał niewielki wpływ na politykę rządu. Odtąd pomoc rozwojowa stała się przedmiotem debat parlamentarnych nad raportami rocznymi przedstawianymi przez CCID oraz HCCI⁵⁰.

Powołanie Wysokiej Rady było nowym elementem strategicznym systemu współpracy międzynarodowej, w tym szczególnie sfery pomocy rozwojowej Francji. W skład HCCI wchodziło początkowo 60, a obecnie 45 członków desygnowanych na 3-letnią kadencję przez premiera, którym przewodniczy przedstawiciel parlamentu⁵¹. Wśród członków Wysokiej Rady większość reprezentuje stowarzyszenia wspierające solidarność międzynarodową, czyli organizacje non-profit działające na rzecz rozwoju państw najuboższych oraz niosące pomoc humanitarną. Należą do niej także osoby cieszące się autorytetem w dziedzinie stosunków międzynarodowych, współpracy technologicznej, rozwojowej oraz kulturalnej. Organ ten jest w dużym stopniu niezależny od rządu, dzięki czemu realizuje swoje kompetencje, nie angażując się w politykę. Autonomiczny charakter Wysokiej Rady przejawia się także w tym, że dysponu-

⁴⁸ Art. 1 Dekretu Prezydenta Republiki Nr 99-90 z dnia 10.02.1999 roku w sprawie utworzenia Wysokiej Rady Współpracy Międzynarodowej, J.O n° 36 z dnia 12.02.1999 s. 2252, <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/IMG/pdf/Hcci1.pdf>.

⁴⁹ OECD, *DAC Development Co-operational Review, France, Pre-print of the DAC Journal 2000*, Volume 1, No. 3, <http://www.oecd.org/dataoecd/17/25/29424648.pdf> s. I-95.

⁵⁰ Ibidem.

⁵¹ Memorandum Francji w sprawie polityki i programów współpracy dla rozwoju (*Mémoire de la France sur ses politiques et programmes en matière de coopération pour le développement*), 05/2004, s. 42.

je ona, w odróżnieniu od np. CCID, własną kadrami wyspecjalizowanych pracowników⁵².

Zadaniem Wysokiej Rady jest umożliwienie dialogu, płaszczyzny porozumienia pomiędzy sferami rządowymi a społeczeństwem. HCCI dba o przejrzystość polityki międzynarodowej realizowanej przez rząd informując społeczeństwo o sygnalizowanych przez niego kierunkach polityki rozwojowej. W celu realizacji swojej misji HCCI wydaje opinie i rekomendacje dotyczące pomocy bilateralnej i multilateralnej rządu francuskiego oraz działalności podmiotów prywatnych w sferze współpracy międzynarodowej. Instytucja ta koordynuje współpracę pomiędzy rządem a organizacjami pozarządowymi w sferze pomocy rozwojowej oraz humanitarnej, ma też za zadanie organizowanie konferencji zrzeszających wszystkich uczestników tych form działalności. Jak wcześniej wspomniano, Wysoka Rada co rok przygotowuje raport ze swojej działalności, z którym zapoznaje się premier, a następnie parlament⁵³.

CCID wskazuje również na ważną rolę, jaką odgrywają konsultacje z udziałem organizacji pozarządowych w procesie negocjowania DCP. Współpraca ta ma szczególną wagę przy wypracowywaniu porozumień na szczeblu lokalnym⁵⁴. Organizacje pozarządowe, podobnie jak Wysoka Rada, są istotnym uczestnikiem procesu komunikowania się rządu zarówno z państwami otrzymującymi pomoc jak i ze społeczeństwem francuskim. Jest to jedna z przyczyn, dla których nawiązywanie współpracy z tymi podmiotami jest coraz szerzej praktykowane. We Francji aktywnie działa wiele organizacji pozarządowych zajmujących się pomocą dla krajów rozwijających się. Największe z nich zrzeszone są w federacji na skalę państwową *Coordination Sud* (Współpraca – Południe).

Wyrazem współpracy pomiędzy sektorem państwowym i prywatnym jest popierana przez CCID, a prowadzona od 2006 roku przez AFD we współpracy z Sanofi Aventis, Veolia Environnement oraz Instytutem Pasteura inicjatywa pod hasłem Współpraca Dla Rozwoju (*Alliance pour développement*). Jej ogólnym założeniem jest realizacja Celów Milenij-

⁵² CCID funkcjonuje w oparciu o struktury organizacyjne MAE i MEFP.

⁵³ Art. 2 Dekretu Prezydenta Republiki Nr 99-90 z dnia 10.02.1999 roku w sprawie utworzenia Wysokiej Rady Współpracy Międzynarodowej, J.O n° 36 z dnia 12.02.1999 s. 2252, <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/IMG/pdf/Hcci1.pdf>.

⁵⁴ Spotkanie CCID lipiec 2006: http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/actions-france_830/aide-au-developpement_1060/politique-francaise_3024/dispositif-institutionnel_5155/cicid_5171/cicid-juin-2006_14617/index.html.

nych, a konkretnie działania w sektorze ochrony zdrowia i dostępu do wody pitnej. Współdziałanie podmiotów komercyjnych i instytucji doprowadziło do wprowadzenia trzech programów pilotażowych dla Madagaskaru (dostęp do wody, ochrona zdrowia), Nigerii (zdrowie w szkołach) i Wietnamu (walka z gorączką tropikalną)⁵⁵. Tego rodzaju akcje mają na celu solidarne dążenie do ochrony wartości powszechnie uważanych za podstawowe.

Zakończenie

Francja stoi obecnie przed wyzwaniem, jakim jest wywiązanie się ze zobowiązań wynikających z Deklaracji Milenijnej ogłoszonej w 2000 roku, Konferencji w Monterrey z 2002 roku czy Deklaracji Paryskiej przyjętej w roku 2005. Wprowadzenie w roku 1998 reformy struktury instytucjonalnej pomocy rozwojowej zainicjowało szereg dalszych działań o charakterze reformatorskim, które służą realizacji tego celu. Utworzenie we Francji nowej struktury organizacyjnej pozwoliło na bardziej sprawne zarządzanie polityką rozwojową, powoływanie nowych organów wspierających już istniejące, a także wdrażanie nowych procedur, które pozwalają na zwiększenie skuteczności i przejrzystości pomocy oraz realizację obranych priorytetów⁵⁶.

Dzięki aktywności nowych instytucji, a także dzięki licznym wskazówkom udzielanym jej m. in. przez OECD, Francja zmierza w kierunku realizacji Celów Milenijnych. Powołanie licznych organów, a także strategii i instrumentów pomocy rozwojowej, pozwala na stopniowe dostosowywanie się do ogólnie przyjmowanych na szczeblu europejskim zasad udzielania pomocy rozwojowej.

Wśród głównych osiągnięć reformy wskazać należy utworzenie Strefy Priorytetowej Solidarności oraz Dokumentów Ramowych Współpracy. Pozwalają one na dystrybucję pomocy dla wybranych regionów według reguł koncentracji i selektywności sektorowej i geograficznej. We Francji położono nacisk na realizację kluczowych celów wynikających ze zobowiązań międzynarodowych, takich jak dostęp do wody pitnej, usług medycznych i edukacji na poziomie podstawowym czy walka

⁵⁵ Diplomatie France: http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/actions-france_830/aide-au-developpement_1060/politique-francaise_3024/dispositif-institutionnel_5155/agence-francaise-developpement_5176/alliance-pour-developpement_35111.html

⁵⁶ K. Herrgott, op.cit.

z chorobami zakaźnymi, np. dzięki rozszerzeniu kompetencji Francuskiej Agencji Rozwoju o te sektory.

Ważnym elementem reformy jest także większe otwarcie się rządu na społeczeństwo i organizacje pozarządowe. Dostrzeżono potrzebę dialogu i ogromny potencjał, który spoczywa w połączonych działaniach sektora państwowego i prywatnego. Przejawem tej nowej tendencji jest także przyłożenie większej uwagi do przejrzystości podejmowanych działań i szukania dla nich poparcia społecznego.

Zgodnie z ogólnym trendem, Francja udziela coraz więcej pomocy w formie multilateralnej, co wpisuje się w ogólną tendencję do większego skupienia się na potrzebach państwa rozwijającego się, niż na interesach donatora pomocy⁵⁷. Niemniej istnieje również pogląd, prezentowany przez D.Cohena, A. Bigstena i P. Jacquetz, że lepszą praktyką dla Francji, byłoby przyznanie szerszych kompetencji AFD i dalsze zwiększanie efektywności pomocy udzielanej bilateralnie⁵⁸. Dyskusyjnym jest również, czy pomoc rozwojowa powinna być przyznawana tylko państwom o stabilnych rządach, czy należy ją przyznawać także państwom o niestabilnej władzy, z tym zastrzeżeniem, że za pośrednictwem odpowiednio dobranych narzędzi⁵⁹.

Problem efektywności pomocy, a także coraz częściej roztrząsany dylemat, kto bardziej korzysta na udzielaniu pomocy rozwojowej, państwo jej udzielające czy beneficjent, jest przedmiotem dyskusji. Państwa rozwinięte nie mogą jednak pozostawać obojętne wobec problemów krajów rozwijających się, zaś działania mające na celu zwiększenie skuteczności pomocy oraz próbę skierowania strumienia pomocy na najsłabsze sektory najmniej rozwiniętych państw, przy jednoczesnej harmonizacji działań na poziomie międzynarodowym, są działaniami, które zdążają w dobrym kierunku.

Bibliografia

Amprou J, *Débats sur l'efficacité de l'aide: Quels enjeux pour son allocation?*, La Lettre des économistes de l'AFD, Groupe Agence Française de Développement, 7/2004.

⁵⁷ J. C. Berthélemy, *Aid Allocation : Comparing donors' behaviours*, [w:] *Foreign aid policy*, (red.) A. Bigsten, Swedish Economic Policy Review, Vol. 13 Nr 2, 2006, s. 75 i n.

⁵⁸ D. Cohen, S. G. Jeanneney, P. Jacquet, *op.cit.*, s. 11-12.

⁵⁹ D. Cohen, S. G. Jeanneney, P. Jacquet, *op.cit.*, s. 13.

Bank Światowy, *Assessing Aid, What Works, What doesn't and why?* 1998, http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/IW3P/IB/2000/02/23/000094946_99030406212262/Rendered/PDF/multi_page.pdf.

Bigsten A., *Foreign aid policy: An introduction*, w: *Foreign aid policy*, red. A. Bigsten, Swedish Economic Policy Review, Vol. 13 Nr 2, 2006.

Berthélemy J.C., *Aid Allocation : Comparing donors' behaviours*, w: *Foreign aid policy*, red. A. Bigsten, Swedish Economic Policy Review, Vol. 13 Nr 2, 2006.

Chang H., Fell A., Baird M., J. Seif, *Comparasion des sestemes de gestion de la coopération au développement dans les pays de l'Oecd membes au CAD*, 2000.

Cohen D., Jeanneney S. G., Jacquet P., *La France et l'Aide Publique au développement*, Conseil d'analyse économique, Paryż 2006.

DAC Development Co-operational Review, France, Pre-print of the DAC Journal 2000, Volume 1, No. 3, <http://www.oecd.org/dataoecd/17/25/29424648.pdf>.

Deszczyński P., *Kraje rozwijające się w koncepcjach ekonomicznych SPD. Doktryna i praktyka*, Poznań 2001.

Direction générale de la Coopération internationale et du Développement, *Documents Cadres de Partenariat francais (DCP) et stretégies pays dans l'Union Européenne*, Les Notes du jeudi, Nr 36, 19/05/2005.

Documents Cadres de Partenariat francais (DCP) et stretégies pays dans l'Union Européenne, Les Notes du jeudi, Nr 36, 19/05/2005.

Etienne P., Severino J.M., *La réforme de la coopération: ou en sommes-nous? L'ENA hors murs*, Regards sur 2006, Nr 367, 12/2006.

Herrgott K., *Les grands axes de la réforme de la coopération française au développement*, 28.09.2005, http://www.coordinationsud.org/IMG/pdf/Reforme_cooperation_version_finale_.pdf.

Rymarczyk J., *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, Warszawa 2006.

Stiglitz J., *Fair trade – szansa dla wszystkich*, Warszawa 2007.

Trapp F., *Aid and development*, w: *Foreign aid policy*, red. A. Bigsten, Swedish Economic Policy Review, Vol. 13 Nr 2, 2006.

Żuławska U., *Finansowanie wzrostu gospodarczego*, w: *Ekonomia rozwoju*, red. R. Piasecki, Warszawa 2007.